

Open Hof Culemborg, 17 november 2024

Lezingen: Exodus 30: 11-16 en Marcus 12: 38 - 13: 2

Thema: 'Veel of weinig'

Voorganger: ds. Jan Willem Stam

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Wat is veel en wat is weinig? Er zijn in het heelal waarschijnlijk meer sterren dan er op aarde zandkorrels zijn. Maar één zo'n zandkorrel bevat weer meer atomen dan er sterren in het heelal zijn.

Wat is veel en wat is weinig? Het was geloof ik Wim Kan die de grap maakte: 'Drie haren op je hoofd is weinig. Maar in de soep...'

Maar nu even serieus: wat is veel en wat is weinig? Wereldwijd zijn er zo'n 117 miljoen vluchtelingen. Dat is veel. Van die 117 miljoen zijn er zo'n 238.000 in Nederland. Dat is dan dus... weinig? Ik krijg de indruk dat men dat toch anders inschat. Er zitten 65.000 vluchtelingen in Nederlandse asielzoekerscentra. Is dat dan veel? Iran, nota bene Iran, vangt momenteel 3,7 miljoen vluchtelingen op en Turkije 3,2 miljoen.

Wat is veel en wat is weinig? De Bijbel heeft daar een eigenaardige kijk op. Wat veel lijkt, blijkt weinig te zijn, te weinig. En wat niets lijkt, is genoeg, meer dan genoeg.

In Exodus 30 hoorden we instructies voor een volkstelling. Eigenlijk heeft de Bijbel het daar niet op, volkstellingen. Want dat soort tellen doe je meestal niet met goede bedoelingen. Je telt om te weten hoe sterk je leger is, hoeveel mannen je de oorlog in kunt sturen. Je telt om te weten hoeveel belasting je kunt heffen, hoeveel je kunt vragen om je macht en rijkdom te vergroten. Volkstellingen zijn naar Bijbels besef een teken van hoogmoed, een instrument in handen van de machthebbers, een vorm van ongeloof, want wie het volk telt, rekent niet met God.

In onze lezing wordt eigenlijk gezegd dat als je toch zo nodig een volkstelling wilt houden, doe het dan in de vorm van een tempelbelasting. Laat ieder wat betalen voor de dienst aan God. Dan heeft zo'n volkstelling toch nog enige zin. Dan wordt het je niet noodlottig, omdat je voorkomt dat je telt voor jezelf.

En, let op, iedereen betaalt evenveel. Allemaal een halve sjekel, wie je ook bent. Nu zouden wij misschien denken: laat rijken maar iets meer betalen. Maar wie meer betaalt, wil ook meer invloed en ook al is dat redelijk, het is niet de bedoeling. Voor God is ieder gelijk, niemand kan bij hem invloed kopen. Het is een bevrijdende regel. Voor iedereen. Wie arm was, hoefde niet krom te liggen. En wie rijk was, hoefde geen indruk te wekken. Je bent wie je bent. Niemand hoeft de schijn op te houden. Heerlijk.

Maar het was niet gelukt. De tempel was in plaats van een plek waar iedereen gelijk is een plek van ongelijkheid geworden. En Jezus voelt dat feilloos aan. 'Pas op voor de Schriftgeleerden.' Want het probleem, of zeg maar gerust het misdadige, van die schone schijn is dat die Schriftgeleerden 'de huizen van de weduwen verslinden'. Een weduwe was de zwakste in de samenleving. Een vrouw alleen had geen rechten, geen veiligheid, geen inkomen. En waarschijnlijk boden die Schriftgeleerden die vrouwen enige rechtszekerheid in ruil voor hun bezittingen. Een prima regeling, nietwaar?

Jezus vindt van niet. Onder het mom van medemenselijkheid jezelf verrijken. Zo wordt het beste het slechtste. Het is schone schijn. Een dun laagje gelovige vernis over onze eigen belangen.

En dan neemt Jezus plaats tegenover de offerkist. Hij gaat zitten, staat er. Dat is op zich al opmerkelijk. De tempel is geen plek om te gaan zitten. Het is hoogst ongebruikelijk om in een heiligdom te zitten. Maar Jezus doet het. Hij neemt daarmee de positie van leraar en rechter in. Wie zit, heeft het voor het zeggen. Vroeger was het in de kerk ook zo dat de mensen stonden en de dominee zat. Er is veel veranderd...

Jezus neemt dus de positie van rechter en leraar in. Hij heeft het voor het zeggen. Hij oordeelt. Hij telt. 'Ik verzeker jullie – amen, amen, staat daar – zij heeft van haar armoede alles gegeven wat ze had, haar hele levensonderhoud.' Dat is het oordeel van Jezus, dat is wat Hij heeft geteld. Die mensen geven veel, maar die weduwe geeft meer, veel, alles.

Er staat niet wat er door die weduwe heen ging op dat moment. Er staat ook niet dat Jezus haar geloof prijst. Hij constateert eenvoudigweg dat zij haar hele levensonderhoud gegeven heeft. De vraag is nu wat Jezus eigenlijk zegt van die vrouw. Prijst Hij haar? Moeten we een voorbeeld aan haar nemen? En hoe doe je dat dan? Moeten wij ook maar arm worden?

Maar Jezus zegt hier niet 'gelukkig zijn de armen...' of zo. Of: die vrouw is een beter mens dan die Schriftgeleerden. Hij constateert eenvoudigweg dat zij meer heeft in geworpen dan de anderen. Jezus telt geld op een andere manier. Het heeft geen absolute waarde, maar een relatieve waarde. En als je zo telt, dan is wat die weduwe geeft meer dan wat die anderen geven. Veel en weinig is in het Koninkrijk dus relatief. Zo werkt het in het koninkrijk.

Wat zegt dat ons? Drie dingen. Drie dingen die steeds iets dieper gaan.

Het eerste wat Jezus' observatie ons zegt, is dat als Hij rechtspreekt dat ook gaat over sociale gerechtigheid. Het ontgaat hem niet, die huisjesmelkers en de armoede van die weduwe. Hij moet er niets van hebben. Welvaart is leuk en aardig, maar hoe ben je er aan gekomen? Deugt dat wel? Actuele vragen nietwaar? Ook nu in ons land en ook wel breder de vraag aan de orde is waar onze welvaart vandaan komt. Wie hebben er geleden onder onze ambities? Wie betaalden de prijs voor ons mentaliteit? Dat soort historische en politieke vraagstukken zijn geen neutraal terrein waar het evangelie met een grote boog omheen loopt. Heelheid, heling, heil is ook dat er recht wordt gedaan, hoe moeilijk dat ook is.

Ten tweede, en daar wil ik iets langer bij stilstaan, betekent het dat wij onze eigen manier van tellen beter een beetje kritisch kunnen bekijken. Wat wij veel en wat wij weinig noemen, zou als het puntje bij paaltje komt, als het Koninkrijk van God komt, wel eens helemaal niet veel of weinig kunnen zijn.

Ook in de kerk zou dat wel eens het geval kunnen zijn. Ook in de kerk wordt geteld. Ledenaantallen, collecteopbrengsten, stookkosten, vacatures, loonkosten, van alles en nog wat. Ook in de kerk hebben wij zo onze ideeën over veel en weinig. En er is alle reden om ook ten aanzien van die ideeën een beetje voorzichtig te zijn.

De leerlingen van Jezus zijn ook aan het tellen in de kerk. Ze zijn onder de indruk van de grote gebouwen en enorme stenen van de tempel. 'Meester, kijk eens.' Maar hun meester kijkt anders. 'Alles zal worden afgebroken', zijn de laatste woorden van het evangelie van vandaag. Dat is nog eens een interessante visie op kerkelijk vastgoed! 'Alles zal worden afgebroken.' Ik heb nog geen kerkelijk rapport of visiedocument gezien met die titel.

Anders tellen in de kerk. Geen successen tellen. Niet onze prestaties tellen. Want, weet u, dan gaat het meestal zo dat wij onze successen tellen en die bij God brengen en dan zeggen: kijk eens, hier zijn wij heel tevreden mee, U toch ook? Dan sommen wij onze verdiensten op en dan mag God daar ook nog iets over zeggen... Ja, alsof Hij daar op zit te wachten.

Misschien dat onze krimpende kerk en ons zoekend geloof ons dat wel kunnen leren. Dat wij niet eerst alles voor elkaar hoeven te hebben, voordat wij tot God gaan. Dat wij beter niet komen met onze prestaties, maar met onze afhankelijkheid. Nee, sterker nog, dat alles wat wij menen te hebben en te kunnen vooral in de weg staat. 'Alles zal worden afgebroken', zegt Jezus. Al onze tempels en tempeltjes, al ons geloof en al onze goede bedoelingen. Kom liever met wat je nodig hebt, daar kan God meer mee.

Alles wat wij *hebben* zullen we moeten loslaten. Alles wat wij presteren zal voorbij gaan. Alles wat wij veel noemen zal niets blijken te zijn. En waarvan wij dachten dat het niets was, is zomaar alles. 'Maar wat voor mij winst was, ben ik omwille van Christus als verlies gaan beschouwen', zegt Paulus. 'Sterker nog, alles beschouw ik als verlies, want alles wordt overtroffen door het kennen van Christus Jezus, mijn Heer, omwille van wie ik alles heb prijsgegeven. (Filippenzen 3:7)

Dan het derde. Nog een laagje dieper. Jezus zal in die vrouw ook zijn eigen weg gezien hebben. Alles geven. Jezelf geven. Je helemaal geven. Als iemand wist dat het dat was of niets, was Hij het wel. Hij gaf zijn leven.

Wat is veel en wat is weinig? En dood mens aan een kruis. Dat lijkt weinig, minder dan niets. Maar zijn opstanding bewijst, dat wat niets lijkt, zomaar ongelofelijk veel kan zijn, doorslaggevend veel.

Daarom is die andere manier van tellen in het koninkrijk, die eigenaardige opvattingen over veel en weinig, niet iets wat wij hoeven waar te maken. Daarom staat er niets over de goedstoestand of het geloof van die vrouw. Dat doet er niet toe. Die vrouw hoeft haar afhankelijkheid van God niet waar te maken. Jezus Christus zelf heeft het waar gemaakt. Hij is het levende bewijs – het opgestane bewijs – dat God heel anders telt.

Wij hoeven daarom niet het ene moralisme in te ruilen voor een ander. Die Schriftgeleerden hanteerden het principe: succes is een keus, succes is een teken van Gods liefde. Jezus keert dat niet om, zo van: wees arm, geef alles en dan komt het goed. Nee, Hij geeft zelf alles en daarmee is alles wat wij geven in een klap niet meer relevant. Er is niets mis met wat geven, maar je verdient er niets meer mee bij God.

Onze goede bedoelingen, deugdzaam overtuigen, ons activisme, onze spiritualiteit, ons discipelschap, weet ik veel wat je nog meer te bieden hebt, het is mooi en fijn en goed, maar het is niets. Ik citeer Paulus nog even verder: 'In mijn ogen is het waardeloze troep', zegt hij, 'want ik wil Christus winnen en één met Hem zijn – niet dankzij mijn eigen rechtvaardigheid [...], maar dankzij de rechtvaardigheid die er is door het geloof in Christus en die God toekent op grond van geloof.' (Filippenzen 3:8-9)

Dat is dus wat telt, geloof. Dat is het ene wat je veel zou kunnen noemen. Al het andere is weinig. En geloof is nu net niet te tellen. Geloof is geen prestatie. Geloof is niet iets wat wij hebben. Geloof is gezien worden door onze Heer. Geteld worden door Hem. Is komen met weinig. En Hij maakt het veel.

Amen.